

Οι αγνοούμενοι ως σκελετοί

της Χρυστάλλας Χατζηδημητρίου

Πότε πρέπει να σεβόμαστε τους νεκρούς και να μην τους φωτογραφίζουμε; Αν έχουν περάσει 41 χρόνια από τον θάνατό τους, μπορούμε να συναρμολογούμε τα όσα οστά απέμειναν, να τα απλώνουμε σε κάποιο επιστημονικό εργαστήριο με τρόπο που να σχηματίζουν ανθρώπινο σκελετό και να μοιράζουμε τις φωτογραφίες από εδώ και εκεί ως ένδειξη πως γίνεται δουλειά; Αν μας ενόχλησε τόσο πολύ η φωτογραφία του μικρού Αϊλάν, γιατί δεν μας ενοχλούν οι φωτογραφίες των οστών των αγνοουμένων; Τη στιγμή του θανάτου τους είχαν κι αυτοί το ίδιο ύφος. Κάποιοι δεν ήταν παρά 19 χρόνων στρατιώτες που βρέθηκαν σε έναν πόλεμο χαμένο από την αρχή. Οι σκελετοί που βλέπουμε ως αντικείμενο δουλειάς εργαστηρίων είναι τα παιδιά κάποιων γονιών που ακόμα περιμένουν, οι γονείς κάποιων παιδιών που μόνο από φωτογραφίες γνωρίζουν τον πατέρα τους, οι σύζυγοι κάποιων γυναικών για τις οποίες εκείνος ο σκελετός ήταν ο άντρας που κάποτε αγάπησαν, είναι κάποιων ανθρώπων των οποίων η ζωή σταμάτησε βίαια. Ήταν ο αδελφός, ήταν ο φίλος, ο γείτονας, ο μαθητής... Αυτό μοιάζει να το έχουμε ξεχάσει. Έχουμε αφαιρέσει την ανθρώπινη διάσταση από το δέμα των αγνοουμένων και μιλάμε πια με επιστημονικούς όρους -DNA, ταυτοποιήσεις, εκκαφές, εκταφές, γενετικές αναλύσεις, δείγματα οστών-, μετράμε σκελετούς, μετράμε ταυτοποιήσεις, λες και διεκπεραιώνουμε απλά μια εκκρεμότητα. Το συναίσθημα περιττεύει. Οι πλείστες μανάδες που επέμεναν για χρόνια να κρατάνε ζωντανή τη μνήμη τους όπως ήταν -χαρούμενοι, δυνατοί, δυναμικοί, όμορφοι- έχουν πεθάνει. Κι αυτό που μένει πια από αυτούς είναι οστά που συναρμολογούνται από τους επιστήμονες και το κοινό τα βλέπει ως ιστορικά ευρήματα. Ψυχρά, βιαστικά, χωρίς να μπορεί να κάνει κανένα συνειρμό, όπως δεν θα έκανε μπροστά στη βιτρίνα κάποιου μουσείου, όπως δεν θα έκανε ξεφυλλίζοντας ένα βιβλίο ιστορίας με εικόνες από αρχαιολογικά ευρήματα.

Η εικόνα μιας μαυροφορεμένης μάνας με τη φωτογραφία του παιδιού της ήταν μια από τις πιο συγκλονιστικές εικόνες της εισβολής. Στη δέα των μανάδων κανείς δεν μπορούσε να μείνει ασυγκίνητος. Στην προσπάθειά μας, όμως, να τα αφήσουμε όλα πίσω και να κοιτάξουμε το μέλλον καταλήξαμε -συνειδητά ή ασυνείδητα- ασεβείς προς αυτούς που κάποιες φορές -όταν βολεύει- χαρακτηρίζουμε ήρωες. Λες και η δύμησή τους είναι ενοχλητική. Λες κι αποφασίσαμε να τους θυμόμαστε ως σκελετούς, ως μικρά ξύλινα κουτιά, αντί ως άντρες, ως γυναίκες, ως παιδιά. Στη συλλογική μνήμη η εικόνα των αγνοουμένων αντικαθίσταται σιγά-σιγά από αυτήν που κατέγραψαν οι μανάδες και μένει η εικόνα των σκελετών στα επιστημονικά εργαστήρια, η εικόνα των μπουλντόζων που σκάβουν για να βρουν ομαδικούς τάφους.

Εφημερίδα «Ο Φιλελεύθερος»